

PODSTAWY TEORETYCZNE RACHUNKOWOŚCI KAPITAŁU INTELEKTUALNEGO DLA ZAKŁADÓW UBEZPIECZEŃ

Robert Dankiewicz
Zakład Finansów, Bankowości i Rachunkowości
Politechnika Rzeszowski

Yuriy Klapkiv
Katedra Finansów
Tarnopolski Narodowy Uniwersytet Ekonomiczny

Lesław Niemczyk
Katedra Finansów
Uniwersytet Rzeszowski

Abstrakt. Celem badania jest zarysowanie podstaw rachunkowości kapitału intelektualnego zakładów ubezpieczeń. Wydaje się, że w dobie gospodarki opartej na wiedzy najważniejszymi zasobami zakładów ubezpieczeń są wiedza, umiejętności, doświadczenie oraz relacje z otoczeniem. Tradycyjna rachunkowość i sprawozdawczość pomijają te zasoby. W artykule przedstawiono więc podstawowe zasady ewidencyjne rachunkowości kapitałów niefinansowych oraz jeden przykład ich zastosowania. W zakresie metody jest to artykuł koncepcyjny bazujący na wnioskowaniu dedukcyjnym. Zawarte w pracy obliczenia mają charakter poglądowy i nie odwołują się do danych empirycznych. Artykuł stanowi zatem głos w dyskusji naukowej o kierunkach rozwoju rachunkowości kapitałów niefinansowych zakładów ubezpieczeń.

Słowa kluczowe: rachunkowość, sprawozdanie finansowe, kapitał intelektualny, zakłady ubezpieczeń

WSTĘP

Zakłady ubezpieczeń pełnią bardzo ważną rolę we współczesnej gospodarce, która pozwala ubezpieczonym unikać skutków zdarzeń losowych. Nieczęsto jednak przedstawia się je jako wielkie przedsiębiorstwa bazujące na wiedzy. System

tradycyjnej rachunkowości zorientowany jest na rejestrowanie przepływów kapitału finansowego. Tradycyjna rachunkowość nie jest w stanie uchwycić operacji gospodarowania związanych z przepływem i wykorzystaniem wiedzy, a więc kapitału intelektualnego. W kontekście powstającej gospodarki opartej na wiedzy bardzo pożyteczna byłaby więc dyskusja naukowa o możliwych kierunkach ewolucji rachunkowości zakładów ubezpieczeń w tym zakresie. Konstruktywnym punktem otwarcia takiej dyskusji mogą być koncepcje rachunkowości oraz sprawozdawczości zakładów ubezpieczeń.

CEL I METODA BADAŃ

Celem artykułu jest zarysowanie podstaw teorii rachunkowości kapitału intelektualnego dla zakładów ubezpieczeń. Sformułowanie propozycji w tym zakresie należy poprzedzić przyjęciem fundamentalnych założeń ontologicznych: zakład ubezpieczeń ze swej istoty jest przedsiębiorstwem wykorzystującym tradycyjny kapitał (kapitał finansowy) oraz specyficzną wiedzę z zakresu ubezpieczeń (kapitał intelektualny). Powyższe założenie w artykule jest dedukcyjnie rozwinięte do postaci podstaw teorii rachunkowości zakładów ubezpieczeń.

Problematyka artykułu dotyczy zbioru wspólnego trzech teorii: (1) teorii (doktryny) gospodarki opartej na wiedzy, (2) teorii ubezpieczeń, (3) teorii rachunkowości. Zakresem artykułu są zatem podstawy rachunkowości kapitałów niefinansowych zakładów ubezpieczeń w dobie gospodarki opartej na wiedzy. Ta problematyka wydaje się wpisywać w stosunkowo niezagospodarowane, a zarazem obiecujące pole dociekań naukowych.

Ze względu na metodologię badań naukowych niniejszy artykuł zaklasyfikować można do opracowań koncepcyjnych. W artykule dominuje wnioskowanie dedukcyjne polegające na wyciąganiu wniosków z przyjętych założeń podstawowych. Artykuł przedstawia ogólny schemat ideowy tzw. bilansu opartego na wiedzy oraz bilansu pełnego dla zakładów ubezpieczeń. Według tego wzorca aktywa i pasywa zakładu ubezpieczeń oprócz tradycyjnych elementów zawierają również aktywa kompetencyjne oraz kapitał intelektualny, aktywa marketingowe oraz kapitał relacji z otoczeniem. W dalszej kolejności w zakładowym planie kont zakładu ubezpieczeń zostały umiejscowione nowe konta księgowe odpowiadające nowym pozycjom sprawozdawczym w rozbudowanym bilansie. Klamrą spinającą teoretyczne rozważania prowadzone w artykule jest prosty przykład obrachunkowy przedstawiający w praktyce zasady rachunkowości kapitałów niefinansowych dla zakładów ubezpieczeń¹.

¹ W artykule zarysowano zaledwie jedną z opcji teoretycznych rachunkowości kapitałów niefinansowych dla zakładów ubezpieczeń. Problematyka ta bowiem została także od

GOSPODARKA OPARTA NA WIEDZY A NIEWYDOLNOŚĆ INFORMACYJNA TRADYCYJNEJ RACHUNKOWOŚCI ZAKŁADÓW UBEZPIECZEŃ

Cechą charakterystyczną gospodarek krajów wysokorozwiniętych jest stopniowe przechodzenie od tradycyjnego kapitalizmu do gospodarki opartej na wiedzy. Proces ten rozpoczął się dość wyraźnie w drugiej połowie XX wieku [Drucker 1999]. Wcześniej zakładano, że w tradycyjnej gospodarce kapitalistycznej proces wytwórczy bazuje na zasobach ziemi, pracy i kapitału. Obecnie wielu ekonomistów zwraca uwagę, że w formule gospodarowania postindustrialnego najistotniejszym czynnikiem wytwórczym w procesie tworzenia wartości ekonomicznej jest kapitał intelektualny [Rodgers 2007].

Co więcej, kapitał intelektualny jest utożsamiany ze strategicznym czynnikiem wzrostu, rozwoju, konkurencyjności i efektywności [Housel i Rodgers 2009]. W kontekście zaś działalności ubezpieczeniowej postindustrialne gospodarowanie może być postrzegane jako tworzenie społeczeństwa zarządzania ryzykiem [Klapkiv 2013]. Monitoring ryzyka nabiera wówczas szczególnego znaczenia. O poziomie jego skomplikowania świadczy przede wszystkim konieczność przeprowadzenia analizy wielu znacznie różniących się od siebie elementów. Wiele z nich ma charakter abstrakcyjny, niemierzalny liczbowo, co powoduje, że trudne jest ich wartościowanie [Dankiewicz 2011].

Zakład ubezpieczeń to przedsiębiorstwo prowadzące koncesjonowaną działalność w zakresie ubezpieczeń osobowych, majątkowych oraz reasekuracji. Przez działalność ubezpieczeniową rozumie się wykonywanie czynności ubezpieczeniowych związanych z oferowaniem i udzielaniem ochrony na wypadek ryzyka wystąpienia skutków zdarzeń losowych (Ustawa o rachunkowości, art. 4.1). Samo istnienie ryzyka wywołuje poczucie zagrożenia, którego poziom zależy od różnych czynników [Dankiewicz i Kalandyk 2013] i stanowi przesłankę do zakupu ubezpieczenia. Przez ubezpieczenie w ujęciu prawnym (Kodeks cywilny, art. 805 § 1) rozumie się umowę, zgodnie z którą zakład ubezpieczeń zobowiązuje się spełnić określone świadczenie w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę. Z kolei z ekonomicznego punktu widzenia akcentuje się transfer ryzyka straty: „przez ubezpieczenie

strony rachunkowości przedsiębiorstw opracowana w innych pracach [Dobija 1997, Jarugowa i Fijałkowska 2002, Dobija 2003]. Należy także zwrócić uwagę, że istnieją pierwsze „miękkie”, a więc nieobowiązkowe, standardy sprawozdawczości w tym zakresie [The International Integrated Reporting Council 2013]. Normy prawa wspólnotowego [Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE] także odnoszą się do pokrewnej problematyki. *Nota bene*, normy te już wkrótce powinny być transponowane do krajowego prawa bilansowego.

istnieje możliwość zastąpienia niepewnej (co do wystąpienia) ale wielkiej (w razie zaistnienia) straty – stratą pewną, ale niewielką, przez którą rozumie się koszt składki ubezpieczeniowej.” [Wala 2005].

Utworzenie zakładu ubezpieczeń wiąże się z obowiązkiem zorganizowania kadry kierowniczej, która posiada specyficzne kompetencje, tj. wiedzę, umiejętności oraz doświadczenie w sektorze ubezpieczeniowym. Bardzo istotne jest również, aby każdy kolejny wykwalifikowany pracownik pozyskiwany do zespołu przedsiębiorstwa miał konkretne przygotowanie lub predyspozycje do pracy w zakładzie ubezpieczeń, a także wiązał z tą branżą swoją przyszłość.

Wykwalifikowany pracownik jest nośnikiem kapitału intelektualnego zakładu ubezpieczeń. Wykwalifikowany pracownik działający na rzecz zakładu ubezpieczeń powinien posiadać specyficzną wiedzę, umiejętności oraz doświadczenie, które będą przydatne w działalności ubezpieczeniowej. Bardzo pożądane byłoby, aby wykwalifikowany pracownik zatrudniony w sektorze ubezpieczeń umiał dokumentować swoje kompetencje w formie tzw. bilansu wiedzy osobistej. Jest to niezbędne z punktu widzenia rozwoju praktyki rachunkowości kapitału intelektualnego. Wzorce bilansów wiedzy osobistej, zasady ich sporządzania oraz wyceny poszczególnych składowych precyzuje literatura z zakresu rachunkowości kapitału intelektualnego przedsiębiorstw [Niemczyk 2013].

AKTYWA NIEMAJĄTKOWE ORAZ KAPITAŁY NIEFINANSOWE A WZORZEC BILANSU ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ

Bilans przedsiębiorstwa jest podstawowym elementem sprawozdania finansowego [Kata i Rogowski 2008]. W nim powinny podlegać ujawnieniu obiektywnie wycenione zasoby gospodarcze przedsiębiorstwa oraz źródła ich finansowania. Zwyczajowo w rachunkowości nazywa się je odpowiednio aktywami i pasywami. W tym miejscu należy zauważyć, że tradycyjny bilans zakładu ubezpieczeń nie ujawnia wszystkich zasobów gospodarczych, a jedynie aktywa o charakterze majątkowym. Aktywa majątkowe to takie zasoby jednostki, które można spieniężyć na rynku wskutek jednorazowej transakcji handlowej. Podstawowy schemat ideowy bilansu zakładu ubezpieczeń przedstawia tabela 1.

Badacze i eksperci zainteresowani rozwojem gospodarki opartej na wiedzy muszą odczuwać głębszy niedosyt informacji, analizując powyższy wzorzec tradycyjnego bilansu. Powszechnie wiadomo bowiem, że w gospodarce opartej na wiedzy bardzo istotną funkcję pełnią zasoby o charakterze niemajątkowym oraz równoważne im co do wartości tzw. kapitały niefinansowe. Tradycyjny bilans zakładu ubezpieczeń nie wspomina o tego typu kategoriach aktywów i pasywów. Brak ten skutkuje luką informacyjną, która obniży rangę rachunkowości (sprawozdawczości) w gospodarce opartej na wiedzy. Z tej przyczyny w literaturze

TABELA 1. Podstawowy schemat ideowy tradycyjnego bilansu zakładu ubezpieczeń

Bilans zakładu ubezpieczeń	
Aktywa	Pasywa
A. Wartości niematerialne i prawne	A. Kapitał własny
B. Lokaty	B. Zobowiązania podporządkowane
C. Aktywa netto ubezpieczeń na życie, gdy ryzyko lokaty (inwestycyjne) ponosi ubezpieczający	C. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe
D. Należności	D. Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych (wartość ujemna)
E. Inne składniki aktywów	E. Oszacowane regresy i odzyski (wielkość ujemna)
F. Rozliczenia międzyokresowe	F. Pozostałe rezerwy
G. Należne wpłaty na kapitał podstawowy	G. Zobowiązania z tytułu depozytów reasekuratorów
H. Akcje własne	H. Pozostałe zobowiązania i fundusze specjalne
	I. Rozliczenia międzyokresowe
Aktywa razem	Pasywa razem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie załącznika 2 ustawy o rachunkowości.

z zakresu rachunkowości pojawiają się propozycje, jak zaradzić tej trudnej sytuacji. Postuluje się m.in. generowanie dla przedsiębiorstw bilansu opartego na wiedzy [Niemczyk 2015] lub bilansu pełnego [Niemczyk 2015]. Ogólne schematy ideowe tychże urzędzeń sprawozdawczych dostosowane do działalności zakładów ubezpieczeń prezentują tabele 2 i 3².

TABELA 2. Ogólny schemat ideowy bilansu opartego na wiedzy zakładu ubezpieczeń

Bilans oparty na wiedzy zakładu ubezpieczeń	
Aktywa	Pasywa
α. Aktywa kompetencyjne	α. Kapitał intelektualny
I. Wiedza	I. Kapitał intelektualny przyjęty
II. Umiejętności	II. Kapitał intelektualny wytworzony
III. Doświadczenie	III. Kapitał doświadczenia
IV. Projekty badawcze	
Tradycyjne aktywa (pozycje od A do H)	Tradycyjne pasywa (pozycje od A do I)
Aktywa razem	Pasywa razem

Źródło: Opracowanie własne.

² W bilansie opartym na wiedzy oraz bilansie pełnym główne pozycje sprawozdawcze charakterystyczne dla tradycyjnej rachunkowości oznaczone są literami łacińskimi. Pozycje sprawozdawcze dotyczące kapitałów niefinansowych oznaczono literami greckimi (α , β). Zabieg ten ma na celu wyraźne oddzielenie obu obszarów, z których jeden jest uregulowany prawnie, a drugi nie.

TABELA 3. Ogólny schemat ideowy bilansu pełnego zakładu ubezpieczeń

Bilans pełny zakładu ubezpieczeń	
Aktywa	Pasywa
α. Aktywa kompetencyjne I. Wiedza II. Umiejętności III. Doświadczenie IV. Projekty badawcze	α. Kapitał intelektualny I. Kapitał intelektualny przyjęty II. Kapitał intelektualny wytworzony III. Kapitał doświadczenia
β. Aktywa marketingowe I. Przekazane prezenty małej wartości II. Reklama masowa III. Sponsoring sportu i kultury IV. Działalność prospołeczna	β. Kapitał relacji z otoczeniem I. Kapitał relacji z klientami II. Kapitał relacji pozostałych III. Kapitał relacji przejęty w drodze wykupu
Tradycyjne aktywa (pozycje od A do H)	Tradycyjne pasywa (pozycje od A do I)
Aktywa razem	Pasywa razem

Źródło: Opracowanie własne.

Bilans oparty na wiedzy stanowi logiczne rozwinięcie tradycyjnego bilansu, a jednocześnie dostosowanie go do warunków gospodarki opartej na wiedzy. W tym przypadku tradycyjne aktywa i pasywa zakładu ubezpieczeń uzupełniono o pozycje sprawozdawcze aktywów kompetencyjnych oraz kapitału intelektualnego. Z kolei, w bilansie pełnym pojawiają się dodatkowe dwie kategorie rachunkowe, tj. aktywa marketingowe oraz kapitał relacji z otoczeniem.

PLAN KONT ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ W WARUNKACH GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY

Plan kont zakładu ubezpieczeń bazuje na dziewięciu generalnych zespołach kont księgowych [Gabrusewicz i Kołaczyk 2006]. Są to:

- zespół 0 – lokaty,
- zespół 1 – środki pieniężne i kredyty bankowe,
- zespół 2 – rozrachunki i roszczenia,
- zespół 3 – pozostałe aktywa,
- zespół 4 – koszty według rodzajów i ich rozliczenie,
- zespół 5 – koszty działalności ubezpieczeniowej i pozostałe koszty,
- zespół 6 – odszkodowania i świadczenia oraz rozliczenia międzyokresowe,
- zespół 7 – przychody działalności ubezpieczeniowej i pozostałe przychody,
- zespół 8 – kapitały, rezerwy i wynik finansowy.

Warto zauważyć, że żaden wymieniony zespół ani konto księgowe w jego ramach nie przeznaczono dla aktywów i kapitałów, które stanowią istotę gospodarki bazującej na wiedzy.

W tabeli 4 sformułowano propozycję uzupełniania planu kont zakładu ubezpieczeń o konta dla aktywów kompetencyjnych, aktywów marketingowych, kapitału intelektualnego oraz kapitałów relacyjnych. Nie ulega wątpliwości, że jest to tylko jedna z ewentualnych propozycji, jakie w tym zakresie można sformułować.

TABELA 4. Konta aktywów niemajątkowych i kapitałów niefinansowych w planie kont zakładu ubezpieczeń

Zespół 9 – Aktywa niemajątkowe i kapitały niefinansowe		
900		Aktywa kompetencyjne (opcja 1: układ rodzajowy)
	901	Wiedza
	902	Umiejętności
	903	Doświadczenie
	907	Odpisy aktualizujące aktywa kompetencyjne
	908	Projekty (programy) badawcze
	909	Odpisy aktualizujące projekty (programy) badawcze
900		Aktywa kompetencyjne (opcja 2: układ funkcjonalny)
	901	Kompetencje administracyjne
	902	Kompetencje wytwórcze
	903	Kompetencje handlowe
	907	Odpisy aktualizujące aktywa kompetencyjne
	908	Projekty (programy) badawcze
	909	Odpisy aktualizujące projekty (programy) badawcze
910		Kapitał intelektualny
	911	Kapitał intelektualny przyjęty
	912	Kapitał intelektualny wytworzony
	913	Kapitał doświadczenia
920		Aktywa marketingowe
	921	Wartość udzielonych premii i rabatów
	922	Przekazane prezenty małej wartości
	923	Reklama masowa
	924	Sponsoring sportu i kultury
	925	Działalność prospołeczna
930		Kapitał relacji z otoczeniem
	931	Kapitał relacji z klientami
	932	Kapitał relacji pozostałych
	933	Kapitał relacji przejęty w drodze wykupu

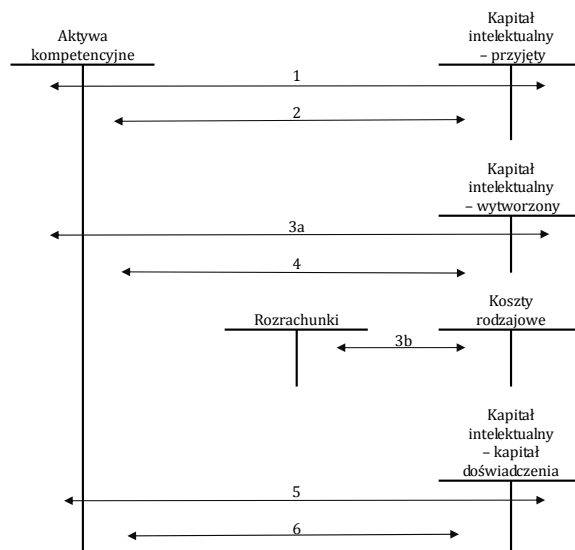
Źródło: Niemczyk [2015, s. 100].

Powyższa próba uzupełniania planu kont zakładu ubezpieczeń ma na celu dodanie zespołu 9, który w całości byłby przeznaczony dla nowego rodzaju aktywów i pasywów związanych z gospodarką opartą na wiedzy. Takie rozwiązanie wydaje się najmniej problematyczne.

ELEMENTARNE SCHEMATY KSIĘGOWE DLA KAPITAŁÓW NIEFINANSOWYCH W RACHUNKOWOŚCI ZAKŁADÓW UBEZPIECZEŃ

Nowe konta ujawnione w planie kont zakładu ubezpieczeń będą służyć do księgowania operacji gospodarczych związanych z aktywami niemajątkowymi oraz kapitałami niefinansowymi. Same nazwy nowych kont zdradzają zasadniczy sposób ich funkcjonowania. W rachunkowości konta aktywów od zawsze mają swoje salda początkowe po stronie debet, obroty zwiększające stan konta również po stronie debet, obroty zmniejszające stan konta po stronie credit, salda końcowe dotyczą strony debet. Konta pasywów, a więc kapitałów, działają na zasadzie lustrzanego odbicia kont aktywów. Elementarne zasady korespondencji kont aktywów niemajątkowych oraz kapitałów niefinansowych zostały zaprezentowane na rysunkach 1 i 2.

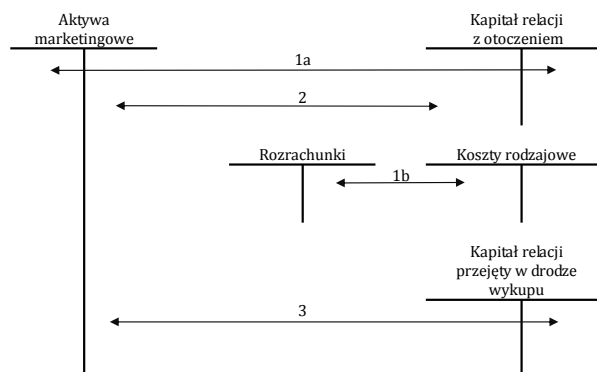
Objaśnienia:

1. Ujęcie aktywów kompetencyjnych, które nie były finansowane przez zakład ubezpieczeń.
2. Wyksięgowanie aktywów kompetencyjnych, które nie były finansowane przez zakład ubezpieczeń w związku z utratą nad nimi kontroli.
- 3a. Ujęcie aktywów kompetencyjnych, które były finansowane przez zakład ubezpieczeń.
- 3b. Ujęcie kosztów szkoleń oraz odpowiadających im rozrachunków (zapis równoległy do operacji 3a).
4. Wyksięgowanie aktywów kompetencyjnych sfinansowanych ze środków zakładu ubezpieczeń w związku z utratą nad nim kontroli.
5. Ujęcie kapitału doświadczenia.
6. Wyksięgowanie kapitału doświadczenia w związku z utratą nad nim kontroli.

RYСУNEK 1. Podstawowe księgowania aktywów kompetencyjnych i kapitału intelektualnego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Niemczyk [2015, s. 132].

Objaśnienia:

1a. Powstanie aktywów marketingowych, np. emisja reklamy w środkach masowego przekazu, przekazanie gadżetów, sponsoring sportu i kultury itd.

1b. Ujęcie kosztów ponoszonych na wytworzenie aktywów marketingowych (zapis równoległy do operacji 1a).

2. Wyksięgowanie wartości wcześniej ujętych aktywów marketingowych, np. skumulowanej wartości działań marketingowych określonego produktu ubezpieczeniowego w związku z jego wycofaniem z oferty zakładu ubezpieczeń.

3. Ujęcie aktywów marketingowych, nad którymi przejęto kontrolę w drodze wykupu innego zakładu ubezpieczeń.

RYSUNEK 2. Podstawowe księgowania aktywów marketingowych oraz kapitału relacji z otoczeniem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Niemczyk [2015, s. 189].

Już pobieżna analiza powyższych schematów księgowych ujawnia, że rachunkowość kapitałów niefinansowych zakładów ubezpieczeń bazuje na zasadzie zapisu dwustronnego. Zasada ta stanowi podstawę metodyczną tradycyjnej rachunkowości. Zgodnie z nią wartość zapisu księgowego dokonanego na jednym koncie po stronie debet musi być zrównoważona zapisem księgowym tej samej wartości na innym koncie po stronie credit. W wyniku konsekwentnego przestrzegania tej reguły metodycznej suma bilansowa zapisana po stronie aktywów oraz pasywów będzie zawsze sobie równa. Zatem zasada równowagi bilansowej, tak jak dotyczyła tradycyjnego bilansu, tak samo dotyczy bilansu opartego na wiedzy oraz bilansu pełnego.

PRZYKŁAD RACHUNKOWOŚCI KAPITAŁÓW NIEFINANSOWYCH ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ „OD BILANSU DO BILANSU”

Rachunkowość od zawsze pełniła funkcję całościowego systemu informacji ekonomicznej, dzięki któremu możliwe było metodyczne, a zarazem efektywne zarządzanie dużymi jednostkami gospodarczymi [Messner i Pfaff 2007]. System tradycyjnej rachunkowości rozbudowany o podsystem rachunkowości aktywów

niemajątkowych oraz kapitałów niefinansowych ma szansę jeszcze doskonale wspomagać naczelne kierownictwo zakładu ubezpieczeń w procesie podejmowania decyzji. Zadanie 1 przedstawia w ogólnym zarysie problem obrachunkowy rachunkowości omawianej w niniejszym artykule.

Zadanie 1

Zakład Ubezpieczeń „ABC” S.A. na początku okresu obrachunkowego kontrolował następujące zasoby ujęte w bilansie pełnym:

Zakład Ubezpieczeń „ABC” S.A. bilans pełny (01.01.20X1)			
Aktywa		Pasywa	
A. Aktywa kompetencyjne	4 000 000	α. Kapitał intelektualny	4 000 000
wiedza	1 500 000	kapitał intelektualny przyjęty	3 000 000
umiejętności	1 500 000	kapitał intelektualny wytworzony	–
doświadczenie	1 000 000	kapitał doświadczenia	1 000 000
B. Aktywa marketingowe	1 000 000	β. Kapitał relacji z otoczeniem	1 000 000
reklama masowa	800 000	kapitał relacji z klientami	1 000 000
sponsoring sportu i kultury	200 000		
Tradycyjne aktywa	95 000 000	Tradycyjne pasywa	95 000 000
lokaty	90 000 000	kapitał własny	15 000 000
środki pieniężne	5 000 000	rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	80 000 000
Suma aktywów	100 000 000	Suma pasywów	100 000 000

W okresie obrachunkowym wystąpiły następujące operacje gospodarcze:

- zakład ubezpieczeń pozyskał do pracy nowego wykwalifikowanego pracownika Pana Kowalskiego, który do swojego CV załączył następujący bilans wiedzy osobistej:

Wykwalifikowany pracownik Kowalski bilans wiedzy osobistej			
Aktywa		Pasywa	
Kompetencje	300 000	Źródła finansowania kompetencji	300 000
wiedza	100 000	kapitał intelektualny własny	210 000
umiejętności	110 000	kapitał intelektualny obcy	–
doświadczenie zawodowe (5 lata)	90 000	kapitał doświadczenia	90 000
Suma aktywów	300 000	Suma pasywów	300 000

- zlecono kolejną kampanię promocyjną zakładu ubezpieczeń i jego produktów w rozgłośni radiowej za kwotę 1 000 000 zł – reklamy zostały wyemitowane na antenie, co wynika ze szczegółowego raportu otrzymanego od stacji radiowej,
- otrzymano fakturę handlową od spółki prowadzącej rozgłośnię radiową za usługę reklamową na kwotę 1 000 000 zł,
- zapłacono fakturę handlową za kampanię promocyjną o wartości 1 000 000 zł,
- przypisano i zainkasowano składki ubezpieczeniowe z umów zawartych w zakładzie ubezpieczeń 1 500 000 zł,

- 6) wypłacono odszkodowania i świadczenia z ubezpieczeń bezpośrednich 200 000 zł,
- 7) ujęto koszty własne funkcjonowania zakładu ubezpieczeń 100 000 zł,
- 8) zapłacono koszty własne funkcjonowania zakładu ubezpieczeń 100 000 zł,
- 9) ustalono wynik finansowy.

Należy otworzyć konta księgowe, ująć na nich operacje gospodarcze oraz przygotować bilans pełny na zakończenie okresu obrachunkowego. Zestawienie obrotów i sald dla uproszczenia można pominąć.

Rozwiązanie³

901. Aktywa kompetencyjne - wiedza		902. Aktywa kompetencyjne - umiejętności		903. Aktywa kompetencyjne - doświadczenie	
Sp	1500	Sp	1500	Sp	1 000
(1a)	100	(1b)	110	(1c)	90
	1600		1610		1090
					-
					1090 Sk
911. Kapitał intelektualny - przyjęty		912. Kapitał intelektualny - wytworzony		913. Kapitał intelektualny - kapitał doświadczenia	
					1000 Sp
					90 (1e)
					1090
					-
					1090 Sk
923. Aktywa marketingowe - reklama masowa		924. Aktywa marketingowe - sponsoring sportu i kultury		931. Kapitał relacje z klientami	
Sp	800	Sp	200		
(2)	1000		200		1000 Sp
	1800				1000 (2)
					2000
					-
					2000 Sk
131. Rachunek bieżący		Zespół 0. Lokaty		801. Kapitał zakładowy	
Sp	5000	Sp	90 000		15 000 Sp
(5)	1500		90 000		-
					15 000
					15 000 Sk
					-
					15 000
					-
					15 000 Sk
Zespół 2. Rozrachunki		Zespół 4. Koszty według rodzajów		811, 831, 833, 835, 836. Rezerwy	
(4)	1000	(3)	1000		80 000 Sp
(7)	100	(7)	100		-
					80 000
					-
					80 000 Sk
					-
					80 000
					-
					80 000
700. Składki przypisane brutto		600. Wypłacone odszkodowania i świadczenia brutto		860. Wynik finansowy	
(9a)	1500	(6)	200	(9b)	200
	1500		200		1100
					1300
					1500
					-
					200 Sk

³ Zapis na kontach ze względów edytorskich jest ograniczony do tys. zł.

Zakład Ubezpieczeń „ABC” S.A. bilans pełny (01.01.20X1)			
Aktywa		Pasywa	
A. Aktywa kompetencyjne	4 300 000	α. Kapitał intelektualny	4 300 000
wiedza	1 600 000	kapitał intelektualny przyjęty	3 210 000
umiejętności	1 610 000	kapitał intelektualny wytworzony	-
doświadczenie	1 090 000	kapitał doświadczenia	1 090 000
B. Aktywa marketingowe	2 000 000	β. Kapitał relacji z otoczeniem	2 000 000
reklama masowa	1 800 000	kapitał relacji z klientami	2 000 000
sponsoring sportu i kultury	200 000		
Tradycyjne aktywa	95 200 000	Tradycyjne pasywa	95 200 000
lokaty	90 000 000	kapitał własny	15 000 000
środki pieniężne	5 200 000	wynik finansowy	200 000
		rezerwy techniczno-ubezpiecze- niowe	80 000 000
Suma aktywów	101 500 000	Suma pasywów	101 500 000

Rachunek zysków i strat za 20X1 rok (ogólny + techniczny):

+ przychody	1 500 000,
- koszty	1 300 000,
w tym:	
- odszkodowania	200 000,
- koszty reklamy	1 000 000,
- koszty własne funkcjonowania ZU	100 000,
= wynik finansowy	+ 200 000.

WNIOSKI

Oddolnemu powstawaniu gospodarki opartej na wiedzy powinna towarzyszyć refleksja nad sposobem funkcjonowania zakładów ubezpieczeń, a szczególnie ich systemem zarządzania oraz rachunkowości. Artykuł dowodzi, że merytoryczna dyskusja naukowa w tym obszarze jest możliwa. W celu jej zainicjowania sformułowano zarys systemu rachunkowości zakładów ubezpieczeń obejmujący nowe elementy sprawozdawcze.

W dobie dojrzałej gospodarki opartej na wiedzy elementami rachunkowości zakładów ubezpieczeń powinno być: identyfikacja zasobów kapitału intelektualnego typowych dla tego sektora, ich wycena, a następnie ujawnianie ich na kontach księgowych oraz we właściwej pozycji sprawozdania finansowego. Wiedza, umiejętności oraz doświadczenie z zakresu ubezpieczeń, finansów, rachunkowości, zarządzania i sprzedaży to rdzeń kompetencji, bez którego nie jest możliwe funkcjonowanie żadnego zakładu ubezpieczeń. Wykwalifikowani pracownicy zakładu ubezpieczeń muszą mieć praktycznie zorientowaną wiedzę na temat ubezpieczeń, umów, składek, polis, ryzyka, reasekuracji, szkód, ich likwidacji, odszkodowań, a także przestępczości ubezpieczeniowej [Klapkiv 2015].

System rachunkowości zakładów ubezpieczeń powinien umożliwiać rejestrację przyrostu wartości ekonomicznej kompetencji oraz kapitału intelektualnego zbudowanego wokół tych pojęć. Teoria i praktyka rachunkowości zakładów ubezpieczeń powinny zatem wychodzić naprzeciw zagadnieniom aktywów niemających oraz kapitałów niefinansowych.

Spis literatury

- DANKIEWICZ R. 2011: Monitoring ryzyka utraty należności w ubezpieczeniu kredytu kupieckiego, (w:) *Studia ubezpieczeniowe. Zarządzanie ryzykiem i finansami* (red.) J. Lisowski, *Zeszyt Naukowy* 182, s. 50–59.
- DANKIEWICZ R., KALANDYK A. 2013: Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej za produkt a proces zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie, *Humanities and Social Science* 3, s. 9–18.
- DOBIJA M. 1997: Bilans i sprawozdanie o wartości dodanej w rachunkowości społeczno-ekonomicznej, *Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKwP*, 40, s. 29–41.
- DOBIJA D. 2003: Pomiar i sprawozdawczość kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa, *Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego*, Warszawa.
- DRUCKER P. 1999: *Spółczesność postindustrialna*, PWN, Warszawa.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z 22 października 2014 roku zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy (Dz.U. UE L 330/1, 15.11.2014).
- GABRUSEWICZ W., KOŁACZYK Z. (red.) 2006: *Rachunkowość finansowa. Część II. Zaawansowana*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- HOUSEL T.J., RODGERS W. 2009: Measures for Organizations Engaged in a Knowledge Economy, *Journal of Intellectual Capital* 3, s. 341–353.
- JARUGOWA A., FIJAŁKOWSKA J. 2002: *Rachunkowość i zarządzanie kapitałem intelektualnym*, ODDK, Gdańsk.
- KLAPKIV Y. 2013: Ekonomichni determinanty katastrofichnyx ryzykiv [Economic determinants of catastrophic risks], *Ukrainian Science: Past, Present, Future* 18 Ternopil, 61–67 [in Ukraine].
- KLAPKIV Y. 2015: The Use of Financial Risks Insurance to Launder Financial Resources in Ukraine, *Wiadomości Ubezpieczeniowe* 4 (59), s. 125–131.
- KATA R., ROGOWSKI J. (red.) 2008: *Wybrane problemy rachunkowości finansowej*, wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- MESSNER Z., PFAFF J. 2007: *Rachunkowość finansowa. Część I. Podstawy rachunkowości*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- NIEMCZYK L. 2013: *Rachunkowość finansowa aktywów kompetencyjnych i kapitału intelektualnego*, Nowy dział rachunkowości, Pacioli Institute, Rzeszów.

- NIEMCZYK L. 2015: Kapitał intelektualny w księgach rachunkowych oraz sprawozdawczości przedsiębiorstw, wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- RODGERS W. 2007: Problems and Resolutions to Future Knowledge-based Assets Reporting, *Journal of Intellectual Capital* 2, s. 205–215.
- The International Integrated Reporting Council, 2013, The International <IR> Framework, available at www.theiirc.org.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. 1964 nr 16, poz. 93).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. 2013, poz. 330).
- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. 2015, poz. 1844).
- WALA F. 2005: Finanse zakładów ubezpieczeń. Wybrane zagadnienia, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.

BASIC PRINCIPLES OF INTELLECTUAL CAPITAL ACCOUNTING FOR INSURANCE COMPANIES

Abstract. This article attempts to describe the basics of intellectual capital accounting for insurance companies. It seems that in the era of knowledge-based economy the most important resources of insurance companies are knowledge, skills, experience and relationships with the environment. Traditional accounting and reporting ignores these resources. The article presents the basic tools of accounting for non-financial capital and one example of its use.

Key words: accounting, financial statements, intellectual capital, insurance company